

akasztja meg; Enyedics patikusnál töltött korszaka, ahol ismét nem volt kihez és mibe menekülnie; nem gyógyítják, nem is gyógyíthatják ki mindent látszólagos zűrzavarban össze-vissza asszociáló, őrijítő álmaiból. Megfogja ugyan a katolicizmus poétikus varázsa, amire megint csak a gyónás, elgyötrött lelkének egyetlen gyógyírja utáni vágyakozás teszi fogékonnyá, de mihelyt kiderül, hogy *másvallású*, próbálkozásával a plébánosnál is kudarcot vall. (Kristóf preexisztenciáját véli felismerni egy augsburgi dominikánus és ellenreformátor történetében, melyet neki a pap, egy szörnyű álom elbeszélése után mutat meg egy könyvben. Az illusztrált, német, tehát annak idején előtte ismeretlen nyelvű munkával találkozott már Nellyke apjánál, de ez tudat alatt maradt. A plébános azt hiszi, hogy Kristóf gúnyt űz a gyónásból s a fiú ezért nem mer többé hozzá visszatérni.)

Végül az utolsó felvonásban összetalálkozik Nellyvel, aki másnak a neje. Az élet kegyetlensége Kristófit házukba sodorja, ahol közvetlen közelből szemlélheti Nelly finom lelkének naponta való összetörését kártyás, durva férje által. Lassankint gyökeret ver Kristóf lelkében a gyilkosság vagy inkább megtorlás rögeszméje. És meg is öli Bacsót, mikor az korbáccsal támad Nellyre, azzal a vashamutartóval, mely egyszer úgy kigurult a kezéből, hogy alig lehetett megtalálni. (Mintha Dosztojevszkij lelke suhant volna át a végtelenül finom-érzésű, mindent megértő és végiganalizáló, emberszerető szerző útján, ami persze szintén tudat alatt maradt nála: a félkegyelmű ösztönszerű rettegése, hogy epileptikus rohamában szét fogja törni a kínai vázát, amely autoszugesztíó aztán tényné változik.)

Kristófit bekísérik abba a börtönbe, ahol apja az ör és ahol anyját éppen kiterítik. Szembetalálkozik apjával s hangtalanul leveti magát az ablakból a mélységbe.

Megrendítőbben, művésziebben, tömörebben még senkisé írt meg irodalmunkban a lelki vezetőt nélkülöző gyermek vesztébe-rohanását.

Térey Sándor, a *literary gentleman*-nek ez a legnemesebb veretű tipusa, — aki a magyar-francia kulturális kapcsolatok kiépítésén, ápolásán, elmélyítésén oly fáradhatatlanul és teljes önzetlenséggel dolgozik, — akinek érdeme, hogy Debrecent nem kerülik el a híres idegenek, — a finom versíró és műfordító (Baudelaire-t, Verlaine-t, Zweig-ot magyarra, Ady-t franciára ültette át), — a *Visszatérés* szerzője, amellyel elnyerte a Kisfaludy-Társaság pályázatának első díját, — a *Berg Kristóf lelkiismereté*-vel új oldaláról mutatkozott be, növelve nemcsak sokoldalúságának varázsát, hanem bizonyítva azt is, hogy egyes, elszigetelt problémák kidolgozásának ötvösművészete is a kisujjában van.

(Génf.)

Mattyasovszky Erzsébet.

ÖRÖM.

A zsákuccába jutott izmusok vásári zajának végső és enervált hullámvérésével a *guillaumeapollinairei* absztrakció, a *tristantzarai* chaosz és az *ivan-golli* kozmikus idegvibráció is langyos nyugvópontra jutott. Ez az esztétikai zűrzavar forradalmi jellegével végül is stíluskísérletként hatott, de a kiélt formák szétbontásával és új szellemi síkok beállításával mégis csak a fejlődést szolgálta és a fejlődés zsilipeit nyitotta meg.

Ezeknek — az életet csak egyoldalról felfogó, tehát analitikus jellegű — irányzatoknak kétségtelenül eredményei vannak, de a *dada* erkölcsi nihilizmusa

elvégre nem lehetett az analízis és szintézis közt hánytorgó „rein menschlich“ biztos iránytűje. A talajátvesztett gyökértelen lélek egyre jobban áhítozott a hit, az egészség és a megtagadott természet felé. Ez a vitalitás vezette vissza a fiatalokat a nemes hagyományokhoz, a „letisztulás“ periódusához: az egészséges hanghoz. Ennek a fiatal költő-generációnak tagja Berda József is.

*

Az új arc egyik fele még a régi Berda rousseau-i légvételét sokszorozza. A rousseau-i lelki-életet élő költő lelkeségét vetíti felénk még ez a fény, mely áhítatos szeretettel árasztja el a természetet és a benne lévő állatokat. (*Álomban verebet öltem, Kóbor kutya, Mezei virág, A ló, aki könnytelen, Sóhajtozó fák.*) A kamaszos nyersség és nuditas már csak a fiatalságnak örvendő önkívület égő és pozsgás színei mögött villan fel. (*Szilveszteri fürdőben, Ó, fiatalság!*) Flúsból és vérből csattant ösztönös líra ez, mely optimizmusával, éles vers-áramával egy új világkép és világerzés kialakulását szolgálja. Intuitív frissesség, párologó, meleg realitás (*Gyerekek, kacsák*) valami knuthamsuni természetérzés, valami szentferenci alázat találkoznak költői attitűdjében. Az utóbbi — a szentferenci humánus tejestevére — adja az új Berdához való áthajlás mélypontját. Az *Áradás és Vérző napok* lázongó forma- és élményanyaga, a fűben, fában fluidumként megbúvó istenség ízeivel még a klasszikus mitológiák világát idézi. Az *Egyedül* modern pantheizmusa végül egy francisjammesi kanyarral az *Öröm* sajátos ízü pogány-katholicizmusán át egy theocentrikus világerzés és világnézet extázisához vezet. Ez a vonás mélyíti el az új Berda-arcot és segíti súrttett vonalvezetéssel költői ingeniumát egy nagyobb lírai teljesség: a paulclaudeli megtérés misztikus és mélységes meditációja felé (*Barátok templomában*). Ez a vonás az, amit az új Berdában alig vettek észre, pedig előző köteteiben, ha nem is tisztán, de meg-megcsillan (*Csendes erdő: Isten virágozik bennem!, Bogár a fűvön: én!*).

A hit mélyrétege ez már, melynek valóságfölötti nyilalása egy transzcendentális világszemlélet mesgyéivel határos.

*

Berdában a feloldó folyamatot mindig az érzelem indítja meg — az ihlet költője ő, akiben az élményanyag, mint domináló elem építi ki a vers szerkesztését. A forma alapja is belülről az érzellemmel pattan és az érzés-intenzitással parallel teremti meg a vers organikus egységét. Az *Öröm* formában is fordulópontot jelent. Haladást a zárt kompozíció, a klasszikus tömörség (*Mezei virág* c. ciklus) s már-már a latin stílus világosságának átütő ereje felé. Minden egyes véredény és sejt a maga helyzeti energiájával felelős a vers egységes organizmusáért. Nemcsak felelős, de segíti is a lelket a mindent feloldó Harmónia: a magasabbrendű költészet felé.

(Szeged.)

Berzy András.

GYERE TE SZOMJAS.

— Lantos Béla verskötete,
Henry Barbusse előszavával. —

Nem értjük a szerzőt; miért éppen Henry Barbusse előszavával? Ez már a második kötete — a címe igen furcsa — és még mindig nem akar kifogyni az előszavakból. Furcsa, nagyon furcsa jelenség. Ne haragudjon Lantos Béla, ha őszintén megmondjuk: a Henry Barbusse-höz való menekülése azt az im-